

ФОНОПОЕТИКА І ФОНОСТИЛЬ ПЕТРА КАРМАНСЬКОГО

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 26.
УДК 821. 161. 2 - 1' 34

Юсип-Якимович Ю. Фонопоетика і фоностиль Петра Карманського; 13 стор.; кількість бібліографічних джерел – 10; мова українська.

Анотація. Стаття є продовженням досліджень автора фоностилістики періоду модернізму. Дослідниця піддає аналізу мовні фоностильові засоби символізму в поезії П.Карманського.

Ключові слова: модернізм, символізм, фоностилістика, фоностиль, фонопоетика, поетична мова, слухові образи, звукопис, фоностилема, фонетична структура, алітерації, асонанси.

Стаття є продовження наших студій поетичної фоностилістики символістського дискурсу (див. № 8, 9, 10 у Літературі).

Дослідженню творчості П.Карманського присвячені праці Л.Голомб, М.Ільницького, Т.Гундорової, Я.Поліщука, П.Ляшкевича, С.Яреми, М.Степняка, Д.Рудика, В.Погребенника, З.Ляхович, А.Матусяк, Г.Осадко та інших літературознавців. Однак соносфера поета, особливості його фонопоетики та фоностилю не були предметом окремого дослідження, хоч саме через звук реалізується романтичне і символістське світовідчуття митця.

М.Степняк вважає П.Карманського «типичним естетиком передсимволістського періоду ..., те, що зв'язує його з поетикою символістів, належить романтизму, традиції якого безпосередньо ввійшли, як певний компонент, у символізм. Адже символізм не був літературним явищем, що складалося б виключно з нових, невідомих до нього елементів... Але те, що не існує поза поезією символістів, не існує й у поезії Карманського» [6, с. 164].

За зізнанням самого П.Карманського, він був більше романтиком, аніж символістом: «Якщо «Молода Муза» придбала форму модерністичної школи, то це слід записати головню на рахунок Яцківа. Інші «молодомузці» були тільки романтиками, кожний на свій лад» [4, с.52].

М.Ільницький зауважує, що в європейському літературознавстві утвердилася теза «про нерозчленованість символістичного і неоромантичного характеру, даремно те, що в деяких країнах (Франція, Росія) називають символізмом, в інших (Німеччина, Австрія) – неоромантизмом» [2, с. 279]. Узагалі в символізмі кінця 19 – поч. 20 ст. спостерігається тенденція зв'язку з романтичною традицією попередньої епохи. «Саме ця тенденція символізму була найхарактернішою для української поезії початку ХХ ст. і, здається, здатна помирити з символізмом такого романтика, як П.Карманський, та з неоромантизмом такого символіста, як М.Яцків», - зазначає М.Ільницький [2, с. 279].

Поетична творчість П.Карманського, починаючи зі збірки «З теки самовбивці», на думку М.Ільницького, є прикладом перехідного стану від пізнього романтизму до символізму [2, с. 286].

У праці "Українська богема" П.Карманський, характеризуючи модерністські погляди молодомузівців, зізнавався: "...Ми шукали нової форми, нового

вислову, намагалися витончити наші творчі засоби у формі і змісті. Одні з нас задивлялися на ближчий Захід, на Молоду Польщу, інші сягали поглядом куди далі" [4, с. 272].

Оцінку форми П.Карманського як новаторську відзначив М.Степняк: «Найлегше переймаються звичайно ритмомелодійні особливості символізму, але в цій площині Карманський досить поміркований новатор. Єдина галузь, де він справді піднісся над поетикою попередньої доби, - це інструментування. Є рядки, що доводять майстерність і виразність його інструментування: «Ой даром, рабе, ореш, сієш», «Поснули віллі і сповились млами, Як муслиновим серпанком навіси»; останній зразок нагадує сонорне інструментування Філянського» [6, с.162]. Однак у Карманського це інструментування, вважає М.Степняк, залишається непомітним через прозовість його синтакси, та й лише де-не-де зустрічається внутрішня рима [6, с.162].

«Поетична техніка П.Карманського, на думку М.Степняка, консервативна, але... він, безперечно, майстер форми. Гасло «мистецтво для мистецтва» галицький поет не здійснював, але про мистецтво дбав завжди» [6, с. 164].

У створенні художніх образів, у розкритті авторського світовідчуття, ставлення до світу особливу роль в поетичному ідіолекті П.Карманського відіграють звуки.

Г.Хоткевич зазначає: "...Они (символисты) хотят отнестись к слову с большим уважением, нежели то было до них. ...А между тем и в этом заслуга символистов: они хотят использовать все стороны, все тайны слова; они хотят раскрыть неизведанные, но существующие сокровища красоты и создать целое искусство"... [7, с.45]. "И как живут звуки под пером талантливых символистов!" – захоплювався Г.Хоткевич.

Як символіст поет гостро відчував звук як один із проявів життя. Живучи у світі звуків, П.Карманський створив гармонійну картину світу, що звучить.

Будучи однією з центральних ланок поетичної системи, звук представлений у всіх елементах мовної картини світу поета, реалізується через базові характеристики онтології П.Карманського: простір (хаос, земля, небо, вода, вогонь) і час (день, ніч, вечір, пори року). Як свідчать поетичні контексти, з усього

різноманіття звуків поет виділяє ті, які близькі стану його душі в певний момент часу. Таку роль в його поетичному світі відіграють звуки неба, води, музичних інструментів, дзвону, звуки ночі.

Під *фонопоетикою* розуміємо звуковий світ поетичного відчуття, що через авторську звукову асоціацію створює неповторний поетичний фоностиль. Фактичним матеріалом дослідження послужили поезії П.Карманського [3]. Провідними способами вираження звука у фонопоетиці П.Карманського є звукопис (через алітерацію, асонанс, внутрішню риму), анафора, створення слухових образів, звукова метафора, дієслова звчання, іменники, що відтворюють процес звчання.

Звукопис з приголосними фоностилемами
Фоностилемою л поет відтворює зоровий і слуховий образ травня:

Був май. Світало./Проснулось сонце і обмивало/Рум'яне личко в голубих хвилях, / На Гімалаї дрімучих шпильях/Розлилось світло і блиск сапфірів [3, с.79]. /В ставі купались/Сніжні лебеді і отрясали/З лелій брильянти, а з вітром гралась/Любовні трелі і засипляли / На гіллі пальми... [3, с.80].

Плин звуків та плин життя:

А звуки *плили*, гралась, колисались... [3, с.109].

А молодість *ішла*, миналася, конала [3, с.156].

Почуття ніжності до дочки через сонорні л-м-н:

Плигай душко! Відтак прилинь: приклониш ушко, Илюбо *му* тобі *леліти* Весняний *гімн* [3, с.146].

Плюскіт хвиль:

І плюскіт хвиль грав *нам* *гімн* любові... [3, с.111].

Коліскової через л-м:

Ой *люлі, люлі*, дрімучий *смуток* [3, с.33].

Звукопис, що відтворює звуки дзвону через дз-ц та внутрішньої рими:

Чуєте *дзвін*? *Це він! Це Він!* / *Це* люд з одчаєм *дзвонить*.

Ридає *дзвін* на *гріб* *руїн*... / Чуєте *дзвін*? *Це він! Це Він!* / *Це* люд з одчаєм *дзвонить*. / Товче у *дзвін* – собі *на скін* [3, с.221] з відлунням у 2-ому та 4-ому рядках через *ін-ін*.

Поєднанням сонорних р – л – н поет відворює спів відлітаючих журавлів:

Чарівна тишина *родила* тихі *мрії* / *І* *клала* їх до *сну* у захиснім селі,

... *закутане* *імлою*, / *Леліяло* казки про *любий рай* спокою [3, с.272].

Звукопис з фоностилемою р: передає авторську уяву про стихію як бурхливу, бунтівну, стрімку силу, р є засобом вираження всякого руху, пориву: і з тисячі *грудей*, / Як *рокіт* морський, *грімкий* *ударив* спів. / *Л* *брязнули* шаблі *узброєних* *людей* [3, с.269]. / *Г* *римить* могутній *хор*, *орхестра* шумно *грає* [3, с.166].

Фоностилема р з'являється в поезіях про хаос, де передається сприйняття чогось трагічного, катастрофічного: *Гребені гір* *розчісували* *хмари* / На скелях *Прут* *ранився* і *кипів*, / *Зарінками* *снувались* *сонні мари* [3, с.38] / Най *громи* *грянуть* в нашу *скрань* / Нехай *займеться* в *грудях* *грань* [3, с.277] / Як *дикий*

ураган, як *зичний* *грохіт* *грому*, / *Г* *римів* сей *бодрий* *спів* по *стоках* *темних гір* / *П* *роснулося* село, *відкрилися* *хорони* [3, с. 277]. *Кров* *холоне*, / *Душа* *тремтить*... / *П* *екельні* *стогни* / *В* *ритмічним* *вирі* *ринуть*, *ринуть*... [3, с.85].

Особливо домінує р в поезіях на військову тематику:

Весна 1917: Сколихнувся *грізний* океан / *П* *оторощив* *престоли* й *кумири* [3, с.287] / *В* *ихор* *бурі* *громової* [3, с.287] / *П* *ісок* *дрімливих* *срібних* *зір* / *П* *римари* *присмерків* [3, с.293] / *Б* *орба* і *горе*, / *Т* *ерпінє* і *болів* *безкрайне* *море*, [3, с.30] / *Г* *римів* *вже* *рев* *гармат*, *бриніли* в *вікнах* *шкла* [3, с.273].

Пісня заколисна: *Срібна* *мрія* про *розкоші* *раю* [3, с.95].

Відтворення звуків бурі, грому:

Хай *буря* *лютує*, *рокоче*, *реве* [3, с.226]. / *Л* *грянув* *грім!*. / *С* *тряслись* *основи*, / *Л* *храм* *упав*... [3, с.43]. *Р* *озбився* *сумерк*, *померкли* *зорі* [3, с.45].

Г *римить* *рояль*: під *ритм* *сонати* / *Т* *рясуться* *стіни* ... [3, с.131].

Відтворення страждань Ісуса:

Вінок *терновий*, *хрест*, *страшна* *знаруга*... [3, с.140].

Відтворення звуків природи:

К *ричать* *галки*, і *крячуть* *крук*и [3, с.90] / *Ж* *урчав* *ручай*, *сміялись* *зорі* [3, с.42].

Поєднанням р-л відтворено шум тополь:

С *еред* *рідних* *піль* в *пошумі* *топіль* / *М* *рійте* *мрію* про *походи* / *В* *пошумі* *топіль* / *Най* *засне* *ваш* *біль* [3, с.145].

Відтворення задуми через жс та поєднання фоностилем жс-н:

Ж *ере* мене *жалість*, *життя* мене *томить* [3, с.112]. / *Л* *жар* *жаєди*, / *І* *лють* *враєди*... / *У* *се* *зрівна* / *О* *дин* *курган*, / *У* *се* *мана*, / *Т* *уман*, *туман* [3, с.57].

Відтворення звукового образу журчання струмка на тлі вечорової тиші через жс-ч: *П* *оснули* *квіти* в *пеленах* *м'ят*и / *Ж* *емчужно* *лентий* *журчить* *ручай* [3, с.33].

Звукопис на ш-жс:

Л *іси* на *шпильях* *тишком* *шепотіли* [3, с.38].

Н *уте*, *пташко* / *П* *овороз* *мені*: / *Б* *о* *тут*, *пташко*, *жить* *так* *важко*... [3, с.54].

Л *иш* *бовкнуть* *дзвони*, / *І* *всі* *полишуть*, і *всі* *полишуть* [3, с.54].

І *моря* *глиб* – *прийде* *пора* / *З* *німіє*, *не* *шумить*, / *А* *тільки* *я* *жсию*, *жсию*...

П *алось* *огнем*, *шумом* *шумлю* [3, с.29] / *А* *тихий* *шум* / *З* *ловиш* *шепче* [3, с.56].

В *уяві* *грає* *звук* *трембіти*, / *Х* *вилнос* *лан*, *шумить* *вільшина* [3, с.32].

Ш *умлять* *надворі* *комиші* [3, с.251] / *Л* *іси* на *шпильях* *тишком* *шепотіли* [3, с.38].

Почуття суму через фоностилеми с-з:

С *ерце* *плаче* – *звук* *німіє* [3, с.24] / *С* *умно* *ллються* *звук* *цитри* [3, с. 26].

С *тогнуть*, *плачуть* і *тугою* [3, с.26]. / *С* *умно*, *сумно* *вигравають* / *С* *труни* *шовковії*, [3, с.27] / *С* *умні*, *сумні* *звук*... [3, с.27] / *Б* *езмежний* *сум* *снуєсь* *за* *мною* / *М* *ов* *та* *сирота*, *квилить*. / *С* *нується* *сіра* *тінь* *заду-*

ми./Як сумерк серед сонних піль; /Веде з собою скорбні думи [3, с.39]./Студінь смерті все зморозить:/Славу, честь, добро, красу/ Втоплять сльози, /Все заглушить /Звук труби [3, с.56]./Сповитий в сум./Страшний рантух/ Загорне всіх./ По всіх, всіх /Загине слух [3, с.56].

Самотність, нудьга:

Снуюсь самотою, з сестрою нудьгою./І слухаю скорбних ... квилінь [3, с.85].

Звуконис шепоту й відлуння:

Садами крадеться /Шепіт таємного ангела ночі./Що се? Чого се серце так б'ється [3, с.101]./Кровавий плач України несеться /Від стін Кавказу до верхів Бескиду [3, с.71].

Звуконис на голосні фоностилеми (поет передає емоції, почуття)

Фоностилемою і поет відтворює радість життя:

Й молоді твої дні, повні ясних надій./ Проміняти на злидні і муку? [3, с.40]

В душі моїй стільки проміння і маю [3, с.114]./ І плоскіт хвиль грав нам гімн любові... [3, с.111] /Збудися, пісне, усміху крізь сльози! [3, с.161]/Співали в лузі слов'ї/Співають півні, і серце б'ється: /Скінчиться... терпіння? [3, с.45].Бувають білі мотилі на квітах /Віють вітри, віють буйні [3, с.45]./ Півень вже північ піє [3, с.48].

Відлуння пісні фоностилемами о -і:

Пісні мої гіркі, мережані тоскою./Напоєні сльозми незмірної любові [3, с.143]

Радість дня:

Дні мої понурі [3, с.145]. /Де ви красні дні весняні [3, 32]. – зажура підсилюється алітерацією **н**.

Ранок і вечір, /ніч і знову днина [3, с.161].

Радість зустрічі:

А може, по літах розлуки, туги й жалю /Зійдемося десь в юрбі, як срібні каплі в морі./ Зійдемося сумні, як дві пригаслі зорі [3, с.121].

Болісне переживання Ісуса в Гетсиманському саду:

Охлялі ноги різало каміння, /І на піску чорнілись краплі крові / Крізь таємну глушу /Неслися скорбні, жалісні ридання /А теплі сльози підмивали скелю [3, с.139].

Фоностилемою и – заклик: Чеси, креши, гони, мій сивий [3, с.26]. /Моя Беатріче! Прийди, захисти сиротину! [3, с.150].

Тремтіння, душевне переживання через фоностилемою и:

Душа тремтить. Зловіщі звуки.../Пекельні стогни /В ритмічнім вирі ринуть, ринуть... [3, с.85].

Фоностилемою о передається сум: Чогось так зле, чогось так сумно [3, с.51]

Фоностилемами у - о відтворюється почуття гніву: Загуб під дубом голос гніву... [3, с.64].

Туги і суму через фоностилемою у: моя душа блукає /І топить чорну тугу в вечірньому тумані [3, с.113]. Стогнуть, плачуть і тугою [3, с.26] /Сумно, сумно

вигравають /Струни шовкові [3, с.27]./Сумні, сумні звуки... [3, с.27].

Фоностилемою у невимовне страждання, прохання Ісуса в Гетсиманському саду: Отче! Отче! Відними, як можна, /Від нас сю чару, горестю налити! Поглянь на нашу душу, смутком бити! [3, с.218]./Скрізь чути ревну тугу невимовну [3, с.161]./Кругом зима і сум кругом [3, с.144]. /Посеред лугу /Снуються мари, а в темнім борі/ Пугач заводить тужливо: пугу [3, с.145].

Найвколише ващу тугу /Шумнокрилий вітер з лугу [3, с.145].

Муки: Ревуча буря, пекучі муки [3, с.30]./...а сльози камінням /Котилися глухо на груди мою білу, /І я спалив душу в огні спопелілу [3, с.161]. Конає все, лиш я живу /На гру судьбі, на глум, біду [3, с.29].

Відлуння звуків ночі фоностилемою о:

Глухо, тихо бовваніє /Чорна повільно ночі [3, с.119].

Одним з найбільш частотних способів опису звуку є метафора, причому поширені метафоричні конструкції, в яких звучання, характерне для людини, описує звучання птахів, об'єктів природи або неживих предметів Сумно ллються звуки цитри./Дрижачи згасають./Стогнуть, плачуть [3, с.26]./Ой люлі, люлі, химерний смутку/Шепоче вільха, /Квилить задума... [3, с.33]./Рояль ридав, як шум топіль, /Стогнали гострі звуки [3, с.35]. Рояль ридав, немов кришталь./Дзвінкі лилися трелі [3, с.35]./Пеклом серце зайнялося./Тріскає [3, с.27]. /Над містом смерті дух злетів, /В небес простори – в'єсь, сичить/Безмежний сум...квилить [3, с.39]./Земля зітхає, Теліга стогне [3, с.47]. /Куку! Куку! Дзвінко летється / Кришталевий звук; /Звук несеться, гай сміється [3, с.53] /А тихий шум /Зловіщо шепче [3, с.56]. Серце квилить, ридав [3, с.61]./Брислаті пальми дружно щось шептали [3, с.140]./Бринить вітрів таємна мова./А в кожнім слові стогне горе [3, с.64] /Загуб під дубом голос гніву... [3, с.64]./Чи довго ще розпучні співи / Глушитимуть гучні пеани? [3, с.66]/Стогнали верби [3, с.74]./В лаврі на горах розплакались дзвони [3, с.101]./Низом кружляє притомлена мева/І розсипає по хвилях квиління [3, с.101]./ І слухай: край порога моя любов ридав [3, с.104]./Пливе голосіння сумного ноктюрну [3, с.107]./А звуки плили, гралась, колисались... [3, с.109]./І плоскіт хвиль грав нам гімн любові [3, с.111]. /А чорні думи ридують: засни [3, с.115]./На клавішах задрімали звуки [3, с.115]. А між бадиллям плачуть скорбні звуки ... [3, с.125] (про осінь). /Чепурна пальма віяльцем тріпоче/...Охляла хвиля берегам шепоче/Душа моя квилить, як птах на болоні.../Яксь призабута В душі розридалась симфонія туги [3, с.127]./І струни навздогін ридали, і сміялись. /... і лиш часом озветься/В нім тихий, скорбний зойк розбудженого звуку./І знов глуха тиша... [3, с.134]./По сірих лугах носить квиління/Дивної туги, а здалека лине /Якийсь сердечний, ревний плач трембіти [3, с.136]. Іде моя душа./А вслід за нею йде вечірня пісня дзвону/І стелиться на шлях риданням тихих дум [3, с.158]/Розплакався ручай [3, с.158]./А вітер дзвонить в струни мандоліни [3,

с.189]./У затишку цвілі воднії лелії...з вітром шепотіли [3, с.189]/ В обозі скрипка плаче/ Й регочеться..Горять огні. ...Й розпалюють одчайний регіт струн./ Сміється в скрипці горе[3, с.193]/Над нами ж кряче чорним гайвороном шум.../ глухо б'ється крик розпуки [3, с.209]/Ридає дзвін на гріб руїн [3, с.221]/В душі твоїй жахять вулкани [3, с.223], /Над нами стогне грім,/А в нас клекоче гнів, ненависть... [3, с.225]/Дзвонить об вікна пізня ніч дощами [3, с.24]/Грає, співає північ невгомона/Тисячозвучним гомінким органом [3, с.246]./У шумі трав читатиму баладу./Дзвонити буду сонним водограєм [3, с.248]./І пальма тирсою шумить [3, с.250] /Захлипала арфа на тихій терасі [3, с.252]./Об мармури дзвонять безсонні фонтани [3, с.253]./Дзвони заридали [3, с.261]./Слізьми фонтан ридали тисячоліття [3, с.293]./Воскресні гомонять пісні [3, с.297]./По лісі ходять тиша з громом [3, с.298]./Кублиться дим, сичить від болу/Конаючий сухий покіс (про пожежу) /Співають хори цвіркунів[3, с.301]./І гомін слів упав на роси [3, с.315] / І хлипала журба безсонна [3, с.316]/ І пальми /Шептали нишком молитви [3, с.316]. ...І лісовий пішов бенкет./Задума в лісі дзвонить дзвоном,/І грає жаб'ячий кларнет[3, с.317]/ І тисячними голосами/ Співає пуща, тужить ніч. [3, с.317]./Задума в лісі дзвонить дзвоном,/І журкотять струмки розмов [3, с.317]./Валився праліс, стогнуци[3, с.320]/Та туга в їх серцях воркує[3, с.321]/Все чуємо, немов ридає/Далекий дзвін і нас зове [3, с.322]/Молитву шепче шум топіль [3, с.322]./Останній раз мій сум прогомонить [3, с.337]/.... дзвони тугу вигравали [3, с.342]./Тобі дзвонили зорі водограєм [3, с.363] / Івасик... І слухав, як стогне весною рілля, /Я річка шепоче, жуєжить черв'ячок,/Як грає комаха на ніжній струні,/Як легіт зітхає, а часом ридає,/Як шамкає жаба у річці на дні [3, с.372]./ У гаю /Мов гомін сурм, лунав зозулін спів/Виконував мені весну безкраю[3, с.259]..../ І до журчання водограю. Дostroював би власну ліру/ В яким миртовім тихім гаю./Як ранішня молитва дзвону/ Поплили б з ліри срібні звуки /І сотворили б спів-канцону./І шепти ночі між ланами...[3, с.59]./ Де .../солов'їв тихі хори/ По мохах розсипають трелі [3, с.60]. /Вітер стогне та воркує [3, с.24].

Безпосереднє звуковідчуття митець передає дієсловами звучання:

журчить ручай [3 с. 33], шумить вільшина [3, с.32]./Сумно ворон кряче [3, с.37]. /Ліси на шпильях тишком шепотіли[3, с.38]./Журчав ручай [3 с.42], /І грянув грім!..[3, с.43]./Пугач заводить тужливо: пугу! [3, с.45]. /Вдень мені щебечуть птиці /І шумить дїброва [3, с.50]/А полохливе гайвороння квилить [3, с.51]/І тьохкав соловій [3, с.51]./А хор цикад цвірчить [3,с.53]/А кипарис шумить [3, с.53]/ бовкнуть дзвони [3, с.54]/Бринить пчола, /Завіє пес [3, с.72]/Люди ридали, /Пси скавуліли.../Скигли діти [3, с.73]. /Як ті немовлята, квилять і ридають...[3, с.83]/Бряжчать замки [3, с.84]/Кричать галки, і крячуть круки [3, с.90]/Лопочуть вітрила.../Лиш безкрає море /Шумить, хвиліє, б'ється до каміння [3, с.97]./В долині плещуть морські хвилі [3, с.98] /Най хвилі роко-

чуть....[3, с.100-101]./Тихо, тихенько...Глибінь опалева /Плеце об скелі,.....[3, с.101]./Понад хвилі грім грохоче [3, с.102]./Журчать водограї [3, с.104] /По темних горах грім грохоче [3, с.118]./Облогами крячуть голодні круки,/А в горах, в тумані, негода гогоче [3, .138]/Ручай журчить, [3, с.150]/А в них грохоче грім грози і зойк ридань/Шумить ріка, шумить і хвилями рівнає..[3,с.158]./Він (стяг) сонне море сколихнув до споду/І, збивши хвилю в дикий водопад,/У скелю грянув [3, с.186].

Дуднить земля [3, с.193]./На стоках гір шуміли смутно бори [3, с.208].

І тільки ржавий крик над нами гомонів[3, с.209]./Лопотять прапори [3, с.188].

Іржуть в чагарі коні/І порскають від прохолодних рос[3, с.193].

Най громи грянуть [3, с.225]/Нехай рокоче грім/...Рокочуть буруни [3, с.225]./Загрохочуть самопали/Шумлять надворі комиші [3, с.251]. /Цвірінькали в оливках цикади [3, с.256]. Дзвони заридали[3, с.261]./Гремут'ячать воскресні дзвони[3, с.267]./Реве, хвилює океан [3, с.267]./І брязнули шаблі узброєних людей ... [3, с.269]./Грімів вже рев гармат, бриніли в вікнах шкла [3, с.273].

І гряне грім - звалить життя старі основи [3, с.274]./Гогоче грізно грім [3, с.275]./Кругом хвиліє люд, немов вали води /Що з клекотом товчуть об надбережну скелю [3, с.286]./І таємні крила залопотіли - лиш мотор загув [3, с.296]./Пливе судно, на ньому торда/Вітрилом білим лопотить [3, с.297]

І пальми гіллям шелестять[3, с.298]./Грохочуть скоростріли сирих бамбусів [3, с.300]./Співають хори цвіркунів./Де кукурудзи шелестять?.../Грімлі фойси та сокири[3, с.320]/ Хрущі гуділи унісоном [3, с.343]./І вітер...на струнах забринить [3, с.337].

Процес звучання передається іменниками

Звук звонів. Гамір, крик, гомін, /Тон труб, гук возів [3, с. 24]. /Крик, гамір, плач і ревіт, жах,/І бренькіт, лоскіт, ломіт, страх, /Проклін і стогін: море мук, Мішаєсь все в пекельний гук [3, с.24]./Поважно, красно звук лунав [3, с.31]/Роздався дзвона звук могучий,/А полохливе гайвороння /Квилить надгробний плачпсалом [3, с.51]/Із хиж несесь квиління: хліба! [3, с.72]./В тихонькім шепті ланів дрімучих [3, с.82]./Низом кружляє притомлена мева/І розсипає по хвилях квиління./Тихо, тихенько...Садами крадеться /Шепіт таємного ангела ночі..[3, с.101] /І плюскіт хвиль грав нам гімн любові [3, с.111]./А з моря несеться тужливе квиління [3, с.104]./А далі над плесом, над сонною хланню/Пливе голосіння сумного нокторну [3, с.107]./А звуки плили, грались, колисались [3, с.109]./На клавішах задрімали звуки [3, с.115].

Скрізь чує шелест крил твоїх пречистих[3, с.117]./ Від хвиль несуться тихі шуми./Часом заридає тривожним скиглінням,/То знов засміється сміхом до одчаю...[3, с.124]. /В душі розридалась симфонія туги. [3, с.127]./По сірих лугах носить квиління/Дивної туги, а здалека лине/Якийсь сердечний, ревно плач трембіти [3, с.136]. Журчали хвилі сонного ру-

чаю./Переливались в тихий *шепіт гаю* [3, с.139]./Від Сіону/Неслися тихі, таємничі *шуми*/Цілувались з *плюскотом* Йордану...[3, с.140]/По росі несеться /Таємний *шепіт сонних піль* [3, с.150].Ми вийшли на жниво./І *бренькіт* наших *кіс*[3, с.187]. І мовчанку вечірнього спокою./Приборкує *клекотання коліс*/Над нами ржавий *крик розкочували круки*/Та *ляскіт нагаїв* полошив чорні стада/І тільки ржавий *крик* над нами *гомонів* [3, с.209]./В *пошумі* топіль [3, с.230]/І я на радощах прокинувся зо сну/Сп'янілий *щебетом дитячих лебедінь*/Здалека нісся тихий *шум каскади*. [3, с.256] /У гаю/Мов *гомін сурм*, лунав *зозулин спів*/Виковував мені весну безкраю [3, с.259]./І з *гомоном* людей зливався *рев* бидлят. [3, с.275]/Й родив жіночий *плач і зойки* немовлят [3, с.278]./Як дикий ураган, як зичний *грохот* грому [3, с.277]/Під *ляскіт* нагайок [3, с.279]./Як *рокіт* морських хвиль, що б'ють в камінні гори./*Котились* краєм сі *громові*

слова [3, с.275]./Як дикий ураган, як зичний *грохот* грому./*Гримів* сей бодрий *спів* по стоках темних гір...*квиління* лебедине [3, с.286].Котився *клекіт, ломіт, шум* [3, с.321] /І слухав, як таємні *згуки*, /Що *ліс вколисують* вночі, .../Неслися *хлипання-ридання* [3, с.323]./Неслися небом журавлина *квилі* [3, с.376].

Таким чином, звукофера поетичного світу П.Карманського представлена, крім звукопису, звукопозначеннями, пов'язаними з найменуванням динамічних проявів звуку (*звук, шум, шуміти, звучати, крик, гул, рев, гриміти, дзвін, клич, плач, стогін, бренькіт, гамір, гомін, тріск, гуркіт, свист*). Найзагалніше її можна розмістити у межах протиставлення «звук - шум». Принципи розподілу звукових лексем спираються як на мовні уявлення про звук (тобто традиційні уявлення про нього як про фізичне явище («інтенсивність», «довгота», «висота», «тембр», «джерело»), так і на специфічно авторські: емоційність, музичність, стихійність.

Література

1. Голомб Л. Петро Карманський: життя і творчість / Лідія Григорівна Голомб. – Ужгород: Гражда, 2010. – 246 с.
2. Ільницький М. Епос болю (Петро Карманський) / Микола Ільницький // На перехрестях віку: У трьох кн. - К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009.- Кн. III. – С. 281 - 301.
3. Карманський П. Ой люлі, смутку.../Поезії / Петро Карманський // Упорядкування текстів, передмова та примітки Л.Г. Голомб.- Ужгород: Карпатський край, 1996. - 400 с.
4. Карманський П. Українська богема / Петро Карманський // Молода Муза Антологія західноукраїнської поезії початку ХХ ст. — К., 1989. — С. 268 – 273.
5. Рубчак Б. Пробний лет / Богдан Рубчак // Розсипані перли. Поети «Молодої Музи». – К., 1991.— С. 18 - 41.
6. Степняк М. Поети «Молодої Музи» / М.Степняк // Червоний шлях.— 1933.— № I. – С. 189 – 190.
7. Хоткевич Г. Письмо в редакцію (по поводу «Заметок читателя»), 22.10.1902 / Гнат Хоткевич // Відділ рукоп. Ін-ту літератури ім. Т.Г.Шевченка. – Ф.62. – № 125; // Шумило Н. Гнат Хоткевич проти Сергія Єфремова (До історії відомої полеміки) // Рад. літературознавство. – 1988. – №10. – С. 40 - 50).
8. Юсип-Якимович Ю.В. Фоностильові особливості поезій Г.Чупринки з погляду структуралізму //Матеріали Міжнародної наукової конференції 10 -12 жовтня 2005 року „Українська література в загальноєвропейському контексті” //Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Вип. 9. – Ужгород, 2005. – С. 375 – 381.
9. Юсип-Якимович Ю.В. Фоностильові засоби музичності в ліриці Миколи Філянського // Вісник Прикарпатського університету. Філологія (Мовознавство). – Вип. 21-22. – Івано-Франківськ, 2009. – С.145-148.
10. Юсип-Якимович Ю.В. Мовна картина світу письменника і фоностиль (фонопоетика Василя Пачовського) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологія. – 2010 - № 23. – С.123 - 127.

Юсип-Якимович Юлія

Фонопоетика и фоностиль П.Карманского

Аннотация. Статья является продолжением исследований автора фоностилистики периода модернизма. Исследовательница подвергает анализу языковые фоностильовые средства символизма в поэзии П.Карманского.

Ключевые слова: модернизм, символизм, фоностилика, фоностиль, фонопоетика, поэтический язык, слуховые впечатления, звукопись, фоностилема, фонетическая структура, аллитерации, ассонансы.

Jusyp-Jakimovitsch Julia

Phonopoetik und Phonostyl von P. Karmansky

Summary. In der Abhandlung wird von der Autorin die Untersuchung der Probleme Phonostilistik der Periode des Modernismus forgesetzt. Die Erforscherin analysiert phonostilistische Mittel des Symbolismus indem die Poesie von P. Karmansky vergleicht.

Kernwörter: Modernismus, Symbolismus, Phonostilistik, Phonopoetik, Phonostyl, poetische Sprache, Lautschicht, Höreindrücke, phonetische Struktur, Lautaufnahme, Lautnachahmung, Phonostilem, Alliterationen, Assonanzen.

Юсип-Якимович Юлія – кандидат філологічних наук, доцент кафедри словацької філології УжНУ.